

Prestationer, utmaningar och viktiga resultat 2018

Urval från direktörens årsrapport

Detta sammandrag innehåller ett urval av de viktigaste händelserna 2018, men återger inte hela vidden av det som ECDC uppnått under det året. En ingående beskrivning av ECDC:s verksamhetsområde, organisatoriska och administrativa struktur samt arbetsplan återfinns i den fullständiga versionen av årsrapporten.

<https://ecdc.europa.eu/en/publications-data/annual-report-director-2018>

Förslag på hänvisning:

Europeiskt centrum för förebyggande och kontroll av sjukdomar. Prestationer, utmaningar och viktiga resultat – 2018 Urval från direktörens årsrapport Stockholm: ECDC, 2019.

ISBN 978-92-9498-349-7 (PDF), 978-92-9498-351-0 (tryck)

ISSN 2529-6175 (PDF), 2529-6221 (tryck)

doi 10.2900/943902 (PDF), 10.2900/756091 (tryck)

Katalognummer TQ-AX-19-001-SV-N (PDF), TQ-AX-19-001-EN-C (tryck)

© Europeiskt centrum för förebyggande och kontroll av sjukdomar, 2019.

Alla illustrationer © ECDC, utom iStock (sidan 14, överst) och (cc) Creative Commons erkännande icke-kommersiell (CC BY-NC 4.0) licens via följande Flickr.com-användare: Nathan Reading (sidorna 6 och 10, överst till vänster); Judy Gallagher (sidan 8, överst); Tom Schwan, Robert Fischer och Anita Mora, National Institute of Allergy and Infectious Diseases, National Institutes of Health (sidan 8, nederst); Alan Glover (sidan 10, nederst); Jon Southcoasting (sidan 12/13); Shaury Nash (sidan 24/25).

Kopiering tillåten med angivande av källan.

Foton som används i denna publikation omfattas av upphovsrätten och kan inte användas för andra ändamål än denna publikation utan uttryckligt tillstånd från upphovsrättsinnehavaren.

Prestationer, utmaningar och viktiga resultat 2018

Urval från direktörens årsrapport

Innehåll

Förord	3
Inledning	3
ECDC – Europas folkhälsomyndighet	5
En europeisk modell för sjukdomsövervakning	5
ECDC:s sjukdomsprogram: bevakning av sjukdomsepidemiologi	5
Antibiotikaresistenta bakterier och Europas växande hälsobörda	7
Vad är en vektor? Och kan den göra mig sjuk?	9
Ibland räcker det inte med ”Koka det, skala det, tillaga det, tvätta det, eller glöm det!”	11
Förebyggande av hiv: föreponering och profylax	13
Ett vaccin för alla tider	15
Kan vi bekämpa latent tuberkulos?	17
Den största framgångssagan någonsin	19
En faktadrivna strategi för Europas folkhälsa	21
Sjukdomsövervakning	21
Epidemiologisk omvärldsbevakning	21
Beredskap	23
Reaktion	23
Vetenskapliga råd	23
Mikrobiologi	25
Kontakten med yrkesverksamma på folkhälsoområdet i Europa	27
Utbildning och landsstöd	27
Folkhälsokommunikation	28
ECDC i siffror	29

Förord av styrelseordföranden

Som den nyvalda ordföranden för ECDC:s styrelse har jag den stora glädjen att presentera direktörens årsrapport för 2018. Under årets gång stödde ECDC medlemsstaterna och Europeiska kommissionen genom att

- utföra 35 snabbriskbedömningar som ger information för riskhantering på EU-nivå och nationell nivå,
- lansera en ny version av ”systemet för tidig varning och reaktion” som uppfyller samtliga krav i beslut nr 1082/2013/EG, och
- offentliggöra en ny EULabCap-rapport som visar att kapacitets- och kompetensklyftan mellan laboratorierna i de olika medlemsstaterna snabbt håller på att krympa.

ECDC offentliggjorde även ett antal onlineverktyg som kan hjälpa länderna att behandla evidensbaserad information och stödja beslutsfattandet. Dessa verktyg inbegriper en vaccinschemaläggare, modelleringsprogramvara, kartor över situationer under utveckling, en interaktiv sjukdomsatlas, sjukdomsdata-baser och flera vägledningsdokument.

År 2018 lanserade styrelsen en tredje oberoende extern utvärdering av centrumet som omfattar perioden 2013–2017. Denna utvärdering, som utförs av en extern uppdragstagare, övervakas av en av styrelsens styrkommittéer. Slutrapporten väntas läggas fram senare i år.

När jag tänker på ECDC:s imponerande prestationer ser jag verkligen fram emot de kommande två åren vid rodret för styrelsen. Det kommer att bli en intressant tid för centrumet, då resultaten från centrumets externa utvärdering och en ny långtidsstrategi kommer att läggas fram. Styrelsen kommer fortsatt att befinna sig i centrum för diskussionerna och följa dessa förändringar samt se till att centrumet utför sitt uppdrag och sina uppgifter i enlighet med de villkor som fastställts i inrättandeförordningen.

Dr Anni-Riitta Virolainen-Julkunen

Styrelseordförande

Den 5 mars 2019

Överst till vänster och i mitten: ECDC-byggnaden i Solna

Överst till höger: ECDC:s före detta huvudkontor

I mitten till höger: Förbipasserande speglas i ingångsdörrarna av glas

Längst ned: Internationellt möte i ECDC:s stora konferensrum

Inledning av direktören

Tidigt i april 2018 flyttade ECDC till en modern anläggning i Solna–Frösundatrakten strax utanför Stockholm. Vårt logistikteam gjorde ett fantastiskt jobb och vi fann oss snabbt till rätta i våra nya omgivningar.

Förutom den faktiska flytten fattade vi även ett antal långtgående beslut inför framtiden för ECDC:

- Vi påbörjade arbetet med ECDC:s långtidsstrategi för 2021–2027.
- Vi hade en dialog med våra intressenter om två nya spännande projekt: *E-hälsa och digital teknik* samt *Framtidsforskning*.
- Initiativet *Nästa generations ECDC* kommer att ge centrumet en ny organisationsstruktur.
- Styrelsen inledde den tredje externa utvärderingen av centrumet, som kommer att omfatta åren 2013–2017.

Under 2018 var vi stadigt inriktade på tre prioriteringsområden:

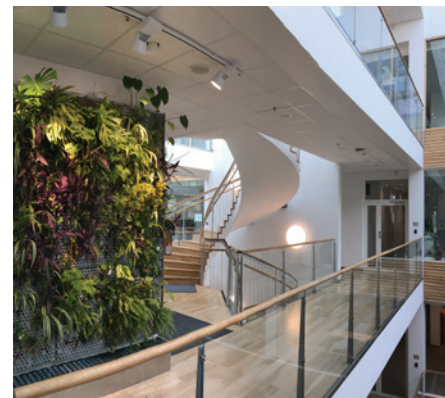
- Vaccinationer. ECDC tillhandahöll vetenskapliga bevis till Europeiska kommissionen rörande en ny rekommendation från rådet om sjukdomar som kan förebyggas med vaccination.
- Antimikrobiell resistens. I en ny studie uppskattade vi att bakterier som är resistenta mot antimikrobiella medel orsakar 33 000 europeers död varje år. Antimikrobiell resistens påför också kostnader på runt en miljard euro varje år i Europa.
- Förenta nationernas mål för hållbar utveckling. På området sjukdomsövervakning samordnade ECDC sitt övervakningsarbete med FN:s mål. Övervakning av hiv, hepatit och tuberkulos är bra exempel på detta.

I september 2018 inledde ECDC sin mandatperiod som ordförande för EU-byråernas nätverk. Detta utgjorde en välkommen möjlighet att delta i ett brett kunskapsutbyte med våra systerbyråer och hjälpte oss att samordna våra förfaranden – med påtagliga fördelar för vårt dagliga arbete.

Dr Andrea Ammon

Direktör för ECDC

Den 5 mars 2019

ECDC – Europas folkhälsomyndighet

Europeiskt centrum för förebyggande och kontroll av sjukdomar (ECDC), som inrättades år 2005 och ligger i Stockholm, ingår i ett nätverk av EU-byråer. Dessa byråer utför tekniska och vetenskapliga uppgifter som hjälper EU:s institutioner att fatta sina beslut och genomföra sin politik. EU-byråerna är decentraliserade organ och finns i nästan alla medlemsstater i EU.

I ECDC:s mandat ingår sjukdomsövervakning för nästan 60 smittsamma sjukdomar, alltifrån aids/hiv till sällsynta zoonoser. Vi stöder även vaccinationer, identifierar beteenden som är relevanta för hälsan, säkerställer att Europas laboratorier håller en tillräckligt hög kvalitet, utbildar folkhälsoepidemiologer från hela Europa, samt informerar våra målgrupper om alla aspekter av smittsamma sjukdomar.

I slutet av 2018 hade ECDC en ordinarie personalstyrka på 267 anställda som arbetade med sjukdomsövervakning, utbrottsspårning, vetenskaplig rådgivning, it, kommunikation och administration.

En europeisk modell för sjukdomsövervakning

ECDC driver och upprätthåller tre större system för övervakning av smittsamma sjukdomar i Europa. Varje system är inriktat på ett område för sjukdomskontroll: EWRS (upptäckt av hot, varning vid hot), Epis (epidemiologisk omvärldsbevakning) och Tessy (sjukdomsövervakning och statistik).

*Högst upp till vänster: Hissade EU-flaggor över ECDC
Överst till höger: ECDC:s nya byggnad sedd från motorvägen
I mitten till höger: En ljus och grön interiör
Längst ned: Det dagliga rundabordsmötet leds av teamet för epidemisk omvärldsbevakning*

- Systemet för tidig varning och reaktion (EWRS), som omarbetades helt och hållet under 2018, är ett konfidentiellt system som gör det möjligt för medlemsstaterna och Europeiska kommissionen att dela information om hälsöhändelser som kan påverka EU och samordna sina reaktionsåtgärder för att skydda människors hälsa. Under 2018, ett år som präglades av flera svåra utbrott av mässling, visade systemet återigen sitt värde som en kraftfull varningstjänst.
- Systemet för epidemiologisk omvärldsbevakning (Epis) är en säker webbaserad kommunikationsplattform som gör det möjligt för forskare och folkhälsoexperter att utbyta epidemiologisk information.
- Det europeiska övervakningssystemet (Tessy) är ett storskaligt databassystem för sjukdomsdata. EU/EES-länderna rapporterar regelbundet sina nationella data om smittsamma sjukdomar till Tessy. På grundval av dessa data kan de som besöker ECDC:s onlinebaserade övervakningsatlas för smittsamma sjukdomar skapa aktuella övervakningsrapporter och interaktiva kartor.

ECDC stöder dessutom Europeiska kommissionens och medlemsstaternas arbete i EU:s hälsosäkerhetskommitté, som fungerar som en rådgivande grupp om hälsosäkerhet på EU-nivå.

Utrustning för upptäckt av Klebsiella pneumoniae KPC-1 carbapenemas. Gramnegativ resistens kan bli ett enormt behandlingsproblem under de kommande åren. Det finns knappt något i läkemedelsföretagens utvecklingskanaler som kan bekämpa dessa organismer

ECDC:s sjukdomsprogram: bevakning av sjukdomsepidemiologi

Med data om nästan 60 sjukdomar och hälsorelaterade ämnen, såsom antimikrobiell resistens från EU:s samtliga medlemsstater, kan ECDC:s forskare måla upp en detaljerad bild av den nuvarande (och historiska) epidemiologiska situationen i Europa.

Centrumet övervakar sjukdomstrender och föreslår åtgärder för förebyggande av sjukdomar och utbrott. ECDC:s arbete om sjukdomar är uppdelat i s.k. sjukdomsprogram.

Antibiotikaresistenta bakterier och Europas växande hälsobörda

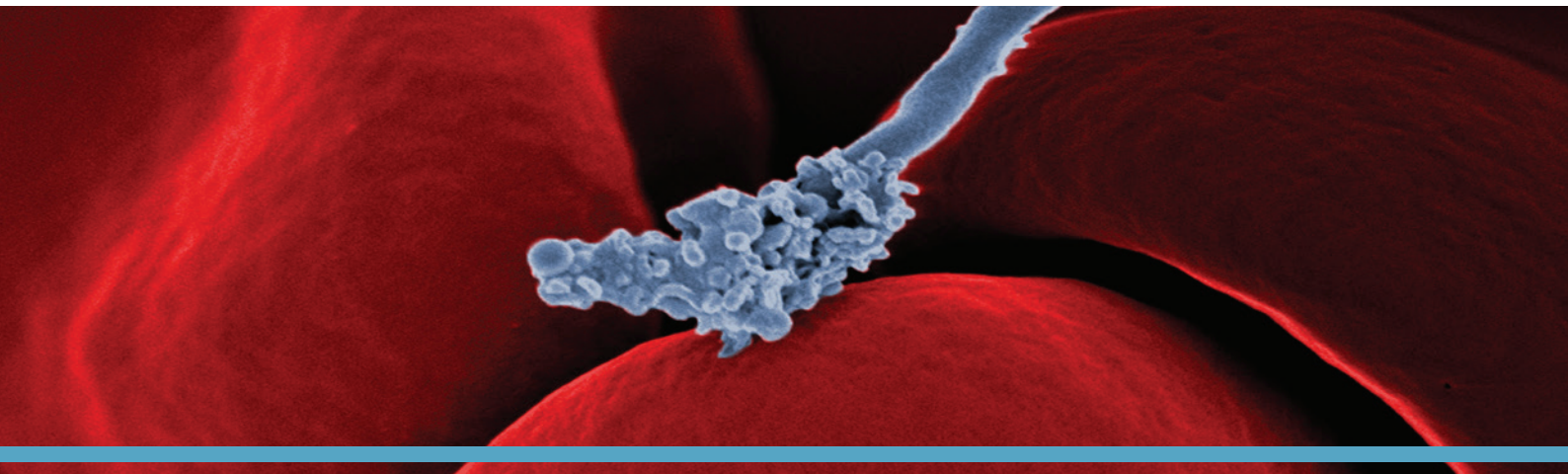
Antimikrobiell resistens och vårdrelaterade infektioner (ARHAI-programmet). När ECDC började arbeta på en ny studie för att bedöma den hälsobörda som orsakas av infektioner av antibiotikaresistenta bakterier i EU/EES, tittade ECDC:s experter på de senaste europeiska datauppsättningarna och kontrollerade deras kvalitet, och bestämde sig sedan för en relativt konservativ uppskattning. Studiens oroväckande slutsats var att omkring 33 000 européer dör varje år som en direkt följd av infektioner med antibiotikaresistenta bakterier. Många av dessa infektioner är sjukhusinfektioner.

Två undersökningar som offentliggjordes på Europeiska antibiotikadagen 2018 visar att förekomsten av sjukvårdsrelaterade infektioner och användning av antimikrobiella medel varierar stort mellan länderna. Helhetsbilden är än mer nedslående: med 8,9 miljoner fall per år på sjukhus och inrättningar för långtidssjukvård står Europa inför ett problem av oerhörd omfattning.

Varje dag ges en av tre patienter i EU minst ett antimikrobiellt medel. Inte alla dessa mediciner är medicinskt nödvändiga, och att skriva ut dem bidrar till spridningen av antimikrobiell resistens. För att arbeta med detta samlade ECDC flera övervakningsnätverk till en konferens. Tre hundra representanter från medlemsstaterna deltog.

Under årets gång besökte ECDC:s experter sina motparter i Bulgarien, Norge och Storbritannien för att diskutera frågan om antimikrobiell resistens.

ECDC är fortsatt en viktig deltagare i den transatlantiska arbetsgruppen om antimikrobiell resistens, och bidrog till EU:s gemensamma åtgärder om antimikrobiell resistens och vårdrelaterade infektioner. Denna verksamhet avspeglas i detalj på ECDC:s webbplats.

Vad är en vektor? Och kan den göra mig sjuk?

Nya och vektorburna sjukdomar (EVD-programmet).

Begreppet "sjukdomsvektor" avser vanligen leddjur (myggor, flugor, sandmyggor, löss, loppor, fästingar och kvalster) som bär på och överför smittsamma mikroorganismer till andra levande organismer.

En sådan sjukdom är West Nile-feber, som orsakas av ett virus som vanligen sprids av infekterade myggor. Jämfört med situationen för bara några år sedan har antalet West Nile-sjukdomsfall ökat betydligt. Under 2018 övervakade ECDC det största utbrottet hittills av West Nile-feber i Europa. De europeiska länderna rapporterade över 2 000 lokalt överförda infektioner hos människor under 2018, ett antal som lätt överstiger det totala antalet fall under de föregående sju åren (1 832 fall).

Uppdateringar varje vecka och kartor över West Nile-virusinfektioner i Europa finns att tillgå på ECDC:s webbplats. ECDC offentliggör även kartor över spridningen av olika arter av mygg, fästingar och sandmyggor som är sjukdomsvektorer för människor och djur. En fältstudie om strategier för vektorkontroll för West Nile-feber i Europa, vars pilotfas genomfördes 2017, utfördes 2018. Dessutom genomfördes tre fältstudier om kontroll av invasiva myggor. Dessa myggor kan bära patogener som orsakar denguefeber, chikungunya och zikafeber.

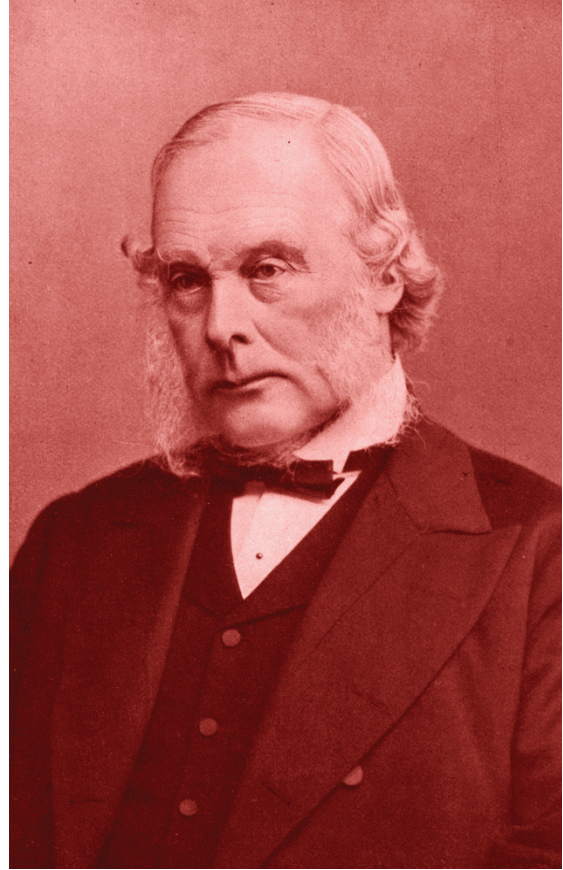
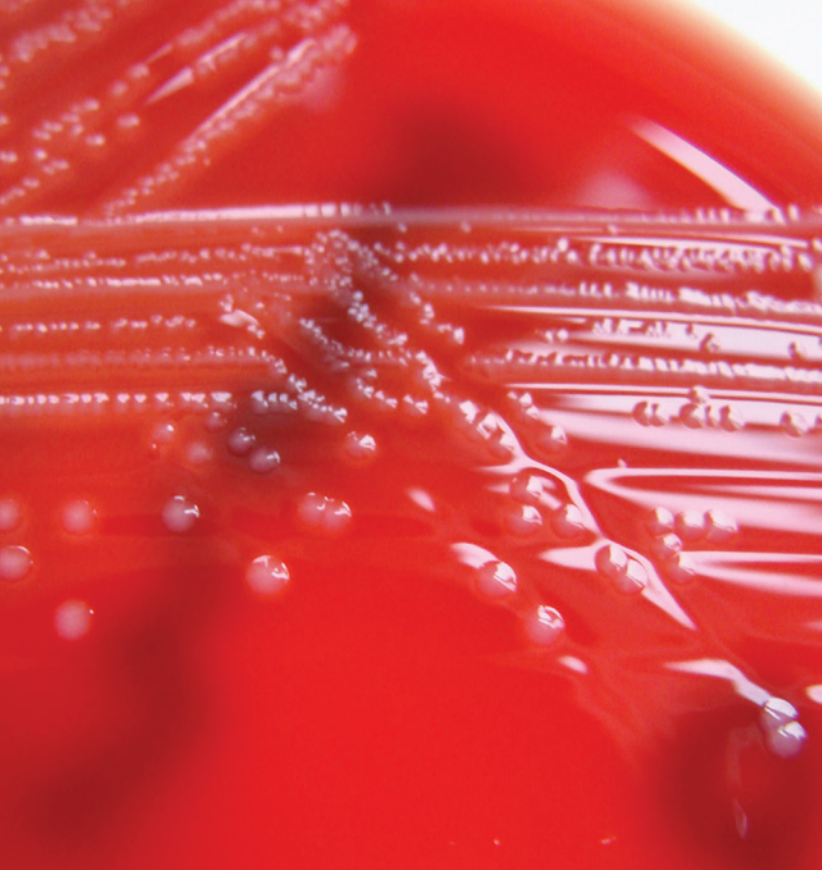
Efter många år med endast ett fåtal rapporterade fall har denguefeber återvänt till Europa med över 3 000 rapporterade fall under de senaste tre åren. De flesta fall var importerade, men i områden där det fanns infekterade *Aedes*-myggor är lokal överföring möjlig. Tidigt i oktober 2018 bekräftades nio fall av inhemsk denguefeber i EU, tre i Spanien och sex i Frankrike, i tre separata utbrott.

I samarbete med Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet (Efsa) fortsatte ECDC att samla in data om leddjursvektorer (insekter och deras nära släktingar) för människo- och djurburna sjukdomar och offentliggjorde uppdaterade vektorskartor på sin webbplats för att visa deras utbredning och utveckling i Europa.

Centrumet är också medvetet om den risk som utgörs av sjukdomar som hittills inte har orsakat några utbrott i Europa. Centrumet utarbetade till exempel flera snabbriskbedömningar i samband med utbrott av ebolafeber i Afrika: finns det någon risk för import, är Europas medborgare i fara? Svaret var 2018 ett lugnande "nej".

Högst upp till vänster: Alla myggor är inte sjukdomsvektorer

Längst ned: Borreliabakterier. Återfallsborreliafeber är en vektorburen sjukdom som kännetecknas av återkommande hög feber, muskelvärk och illamående. Sjukdomen överförs genom bitt av löss eller mjuka fästingar. I Europa kan man finna sjukdomen i delar av Medelhavsområdet.

Ibland räcker det inte med ”Koka det, skala det, tillaga det, tvätta det, eller glöm det!”

Livsmedels- och vattenburna sjukdomar och zoonoser (FWD-programmet). Epis-FWD är ECDC:s informationssystem för epidemiologisk omvärldsbevakning rörande livsmedels- och vattenburna sjukdomar. Antalet akuta förfrågningar i Epis-FWD steg från 53 under 2017 till 77 under 2018, en liten men märkbar ökning. Ett särskilt allvarligt utbrott orsakades av *Listeria monocytogenes* och ledde till flera dödsfall. För att utreda detta utbrott ytterligare samarbetade ECDC med Efsa och såg till att patogenen helgenomsekvenserades. Resultaten bekräftade att ett parti frusna grönsaker var den troliga källan till utbrottet.

Genom en annan samarbetsinsats offentliggjorde ECDC och Efsa två omfattande rapporter, en om trenderna för och källorna till zoonoser, zoonotiska smittämnen och livsmedelsburna utbrott (data från 2017), och en om antimikrobiell resistens hos zoonotiska bakterier och indikatorbakterier från människor, djur och livsmedel (data från 2016).

ECDC bjöd in deltagare från sex länder till en beredskapsworkshop om livsmedelssäkerhet och folkhälsosoincider i flera länder. Centrumet bedriver även ett program för utbyte av yrkeskunskap för experter på livsmedels- och vattenburna sjukdomar.

På den tekniska fronten bröt ECDC ny mark genom att genomföra den första klusteranalysen med data som hämtats från Tessys databas för molekylär typning.

ECDC finansierade flera externa kvalitetsbedömningar. Med de externa kvalitetsbedömningarna övervakas laboratorieprestanda genom att identiska prov lämnas in till laboratorier över hela Europa. Resultatens exakthet jämförs och varje laboratorium får en resultattavla som redovisar dess poäng. Externa kvalitetsbedömningar har visat sig vara ett viktigt verktyg för förbättring av laboratorieprestandan. Under 2018 anordnade ECDC externa kvalitetsbedömningar för *Listeria*, *Salmonella*, *Campylobacter* och Shigatoxinproducerande *Escherichia coli*-bakterier (STEC). Dessutom anordnade centrumet ett kompetensprov för *Listeria monocytogenes* hela genomuppsättning.

*Högst upp till vänster: Listeria monocytogenes på Columbia-agar med 5 procent hästblod och den man som fick ge sitt namn åt bakterien, dr Joseph Lister (1827–1912)
Längst ned till höger: Utskrifter av DNA-sekvenser*

Brighton Pride, 2018: Kan inte, kommer inte att överföra smittan.

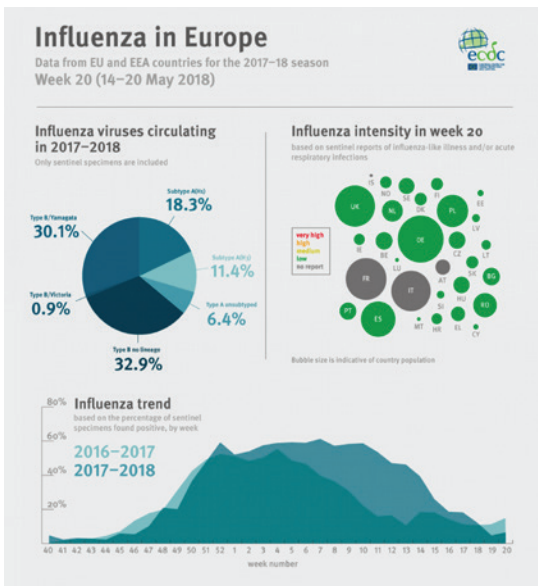

Förebyggande av hiv: profylax och förexponeringsprofylax

Hiv, sexuellt överförda infektioner och virushepatit (HASH-programmet). FN:s tredje mål för hållbar utveckling är inriktat på hälsa och välbefinnande: ”säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar”. Det kan vara en överväldigande uppgift att övervaka framstegen i riktning mot detta mål på området hiv/aids. Vid 2018 års möte för övervakningsnätverket för hiv ville ECDC och WHO, med betydande medverkan av Unaid, ge sjukdomsexperterna möjlighet att mer noggrant undersöka frågan om hur framstegen i riktning mot det tredje målet för hållbar utveckling skulle kunna mätas objektivt. Ett liknande arbete utfördes med avseende på Dublinförklaringen (som satte upp en ambitiös dagordning för hiv/aids): Övervakningen av åtgärder mot hiv granskades och anpassades till målsättningarna i målen för hållbar utveckling.

I programmet ingick även följande:

- Lansering av programmets modelleringsverktyg för hivutvärderingars korrekthet.
- Genomförande av pilotfasen för ett nytt övervakningssystem för läkemedelsresistens hos hiv i nio EU-länder.
- Anordnande, i samarbete med Unaid, ett expertmöte om tillhandahållande av förexponeringsprofylax.
- Offentliggörande av en integrerad testningsvägledning för hiv, hepatit B och hepatit C.
- Sjösättning av den första interaktiva onlinedatabasen för prevalensstudier om hepatit B och hepatit C.
- Genomförande av pilotfasen av ett nytt undersökningsprotokoll för seroprevalens för hepatit C för att bedöma den verkliga sjukdomsburden i tre länder.

Ett vaccin för alla tider

Influensavirus och andra luftvägsvirus (IRV-programmet). Varje år behöver vi en ny influensavaccinering eftersom olika influensastammar cirkulerar årligen. Ett vaccin som skyddar mot stammar som cirkulerade under den senaste influensasäsongen ger inte någon immunitet mot detta års nya stam. Även om det tycks vara möjligt att framställa ett universalvaccin som skyddar mot säsongsinfluensa i flera år kan en faktisk introduktion av ett sådant ligga flera år in i framtiden. Under tiden är det bästa vi kan göra för vår egen och andras skydd att vaccinera oss med det senaste influensavaccinet.

Luftvägssjukdomar förknippade med säsongsinfluensa kräver omkring 40 000 liv årligen i WHO:s europeiska region. Trots dessa dramatiska siffror är det bara en liten del av befolkningen som vaccinerar sig. Över 75 procent av dessa dödsfall drabbar människor som är 65 år eller äldre, men vaccintäckningen är trots det låg i denna riskgrupp. Omkring hälften av länderna i WHO:s europeiska region vaccinerar färre än en tredjedel av sina äldre. Till och med bland sjukvårdspersonalen är vaccinationsandelen långt under 50 procent.

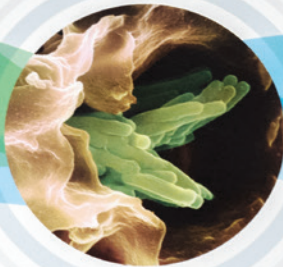
Varje säsong offentliggör ECDC och WHO:s regionkontor för Europa varje vecka siffror om influensövervakning. Dessa offentliggjorda data stöder ECDC:s omfattande arbete på detta område: influensa är fortsatt ett stort hot mot folkhälsan, och vaksamhet är av största betydelse.

*Överst: Influensavaccination. Ett litet stick... gjort på ett kick
Längst ned till vänster: Influensa-infografik som publiceras varje vecka
Längst ned till höger: "Dödar det fågelinfluensan?" Om det bara vore så väl.*

Fågelinfluensa är en annan viktig aspekt av programets arbete. Som under tidigare år offentliggör ECDC och Efsa varje kvartal gemensamma situationsbedömningsrapporter om fågelinfluensa. Centrumet offentliggjorde en rapport om vaccinationspolitik och vaccinationstäckning för influensa, som återigen bekräftade att vaccinationstäckningen bland Europas äldre är alltför låg. I en annan rapport bedömde programmet att vaccinationseffektiviteten mellan 2015 och 2018 låg runt 40-procentstreck.

Centrumet genomförde en granskning av nationella beredskapsplaner för pandemier, pekade på brister och föreslog korrigerande åtgärder. Övervakning av svåra sjukdomsförlopp och genombaserad övervakning lades till den rutinmässiga influensaövervakningen – en betydande ökning av övervakningskvaliteten. Övervakningssystemen för influensa och sars genomgick en utvärdering, och själva programmet för influensavirus och övriga luftvägsvirus utvärderades också i syfte att spåra kvaliteten på dess resultat och dess effektivitet.

ECDC utarbetade ett yttrande om insatser utan läkemedel under en pandemi. Slutsatsen i dokumentet var att de flesta insatser endast tyder på begränsad effektivitet.

Tuberculosis surveillance and monitoring in Europe

2018

2016 data

ERS EUROPEAN
RESPIRATORY
SOCIETY

every breath counts

EUROPEAN CENTRE FOR
DISEASE PREVENTION
AND CONTROL

European Union Standards for Tuberculosis Care

2017 update

Kan vi utrota latent tuberkulos?

Tuberkulos (tbc-programmet). Infektion med latent tuberkulos berör var sjunde person i WHO:s europeiska region. En tiondel av de smittade drabbas av aktiv tuberkulos under sin livstid. Centrumets vägledningsdokument om programrelaterad hantering av latent tuberkulos fyller därför en viktig lucka i de europeiska förebyggande åtgärderna mot tuberkulos.

En övergripande bild av den epidemiologiska situationen för tuberkulos återfinns i årsrapporten för 2018 om tillsyn och övervakning av tuberkulos i Europa, *Tuberculosis surveillance and monitoring in Europe*. Rapporten, ett samarbetsprojekt mellan ECDC och WHO:s regionkontor för Europa, offentliggjordes före Världstuberkulosdagen den 24 mars 2018.

Som en del av ett treårigt projekt stödde ECDC fem högprioriterade länder för tuberkulos (Bulgarien, Estland, Lettland, Litauen och Rumänien) genom utbytesbesök och utbildning. Projektet kommer att fortgå och utökas under 2019 och då ta upp tuberkulosrelaterade behov i ytterligare medlemsstater. Något som också är inriktat på de mycket påtagliga behoven i medlemsstaterna är de uppdaterade *EU-standarder för tuberkulosvård* som offentliggjordes 2018 och översattes till alla officiella EU-språk.

I april sjösatte ECDC ett projekt för insamling av bevis för helgenomsekvensering av tuberkulos. Projektet är ytterligare ett exempel på den ökande användningen av helgenomsekvensering för diagnos och sjukdomsövervakning.

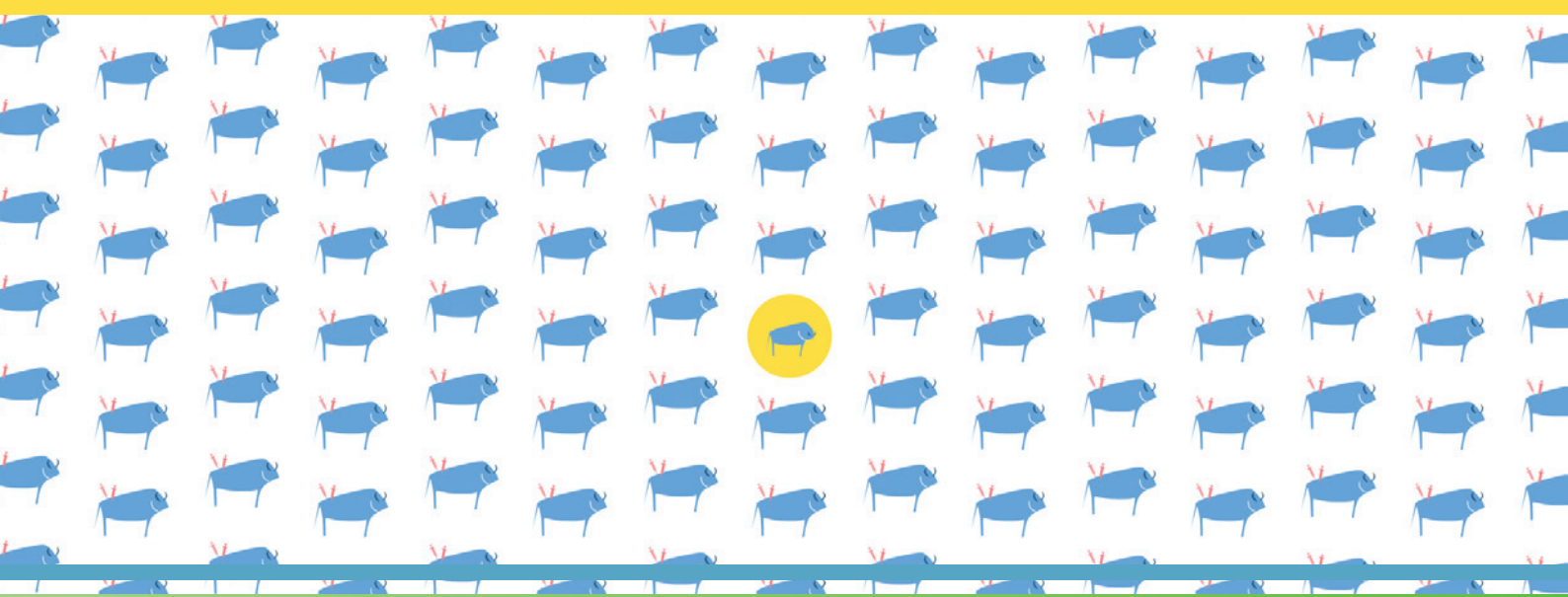
Till vänster: Tuberkulosrapportens nya utformning, ett samarbetsprojekt mellan ECDC och WHO:s regionala kontor för Europa.

Till höger: "Varje andetag räknas": uppdaterade EU-standarder för tuberkulosvård. ECDC publicerade detta dokument på alla EU-/EES-språk

The last week of April is European Immunisation Week

Find out more at www.ecdc.europa.eu

Den största framgångssagan någonsin

Sjukdomar som kan förebyggas med vaccination (VPD-programmet). Vacciner är en av de allra största folkhälsobedrifterna. De har dramatiskt minskat sjukdomsördan för smittsamma sjukdomar, och det finns ett rimligt hopp om att ännu fler sjukdomar snart kommer att kunna förebyggas med vaccination. Tyvärr har dock många vacciner blivit offer för sin egen framgång. Eftersom en del sjukdomar som kan förebyggas med vaccination har minskat i utbredning eller till och med försvunnit tror en del människor att det inte har några negativa konsekvenser om man hoppar över boostervaccinationen – eller helt och hållet struntar i vaccinationen. De många utbrotten av mässling under 2018 visade att det är tydligt att så inte är fallet. Med snabbriksbedömningar av mässlingsutbrott och månatliga uppdateringar av sina övervakningsrapporter för mässling och röda hund ger ECDC ett starkt stöd till WHO:s mål med att utrota mässling.

Under 2018 tillhandahöll VPD-programmet teknisk bevisning och vetenskaplig information till en rekommendation från rådet om vaccination som lades fram i april och antogs i december. ECDC upprättade en samarbetsprocess till stöd för nationella tekniska rådgivningsgrupper för immunisering i syfte att stärka vetenskapligt samarbete och utbyte över hela Europa.

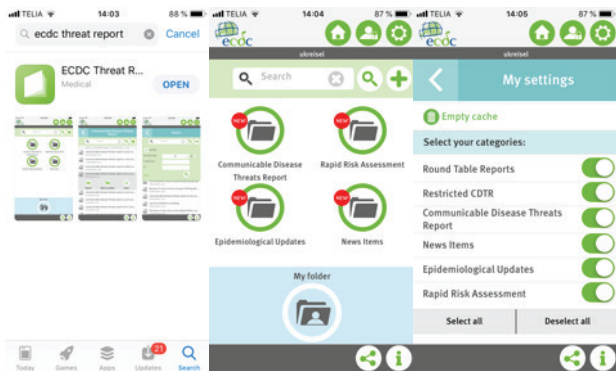
På en mer praktisk nivå offentliggjorde ECDC en handbok om utarbetande och genomförande av informationssystem för immunisering, och finjusterade sitt övervakningssystem för kikhosta och invasiv pneumokockinfektion. Vaccinschemalägningsverktyget EU Vaccine Scheduler är fortsatt en av de mest besökta funktionerna på ECDC:s webbplats.

Högst upp till vänster: Marknadsföring av Europeiska immuniseringsveckan

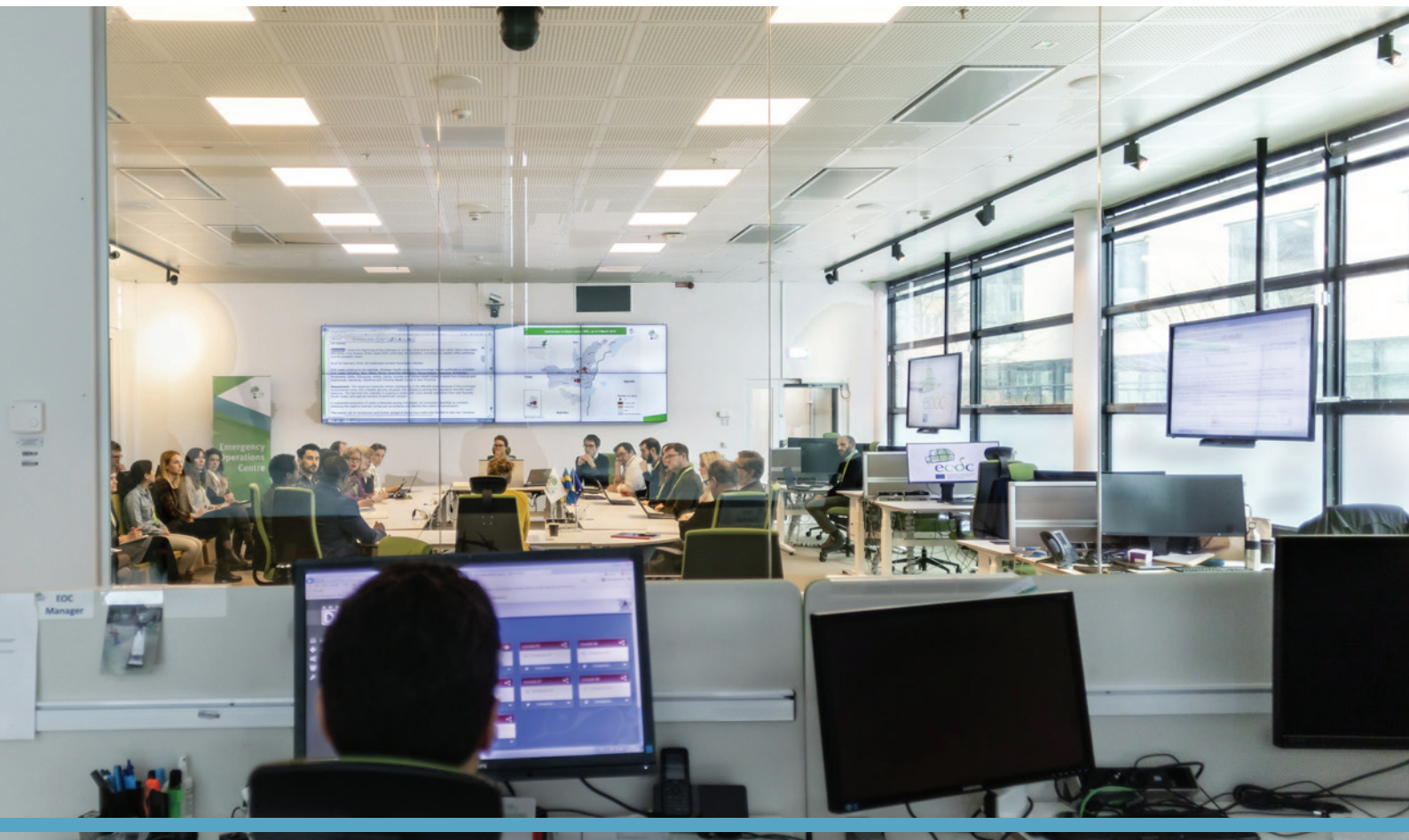
Längst ned till vänster: Visualisering av flockimmunitet

Till höger: En videotweet

Till vänster: Skärmdumpar från ECDC:s mobilapp Threat Report
Längst ned: ECDC:s nya akutinsatscentrum (Emergency Operations Centre)

En faktadriven strategi för Europas folkhälsa

Sjukdomsövervakning

Den stora mängd epidemiologiska data som lämnas in av våra partner kräver en bergfast it-infrastruktur. För att bearbeta den ökande mängden sjukdomsdata och hålla sig à jour med den tekniska utvecklingen sjösatte ECDC ett omstruktureringsprojekt för sina övervakningssystem under 2018.

ECDC fortsatte med Ephesus-projektet. Ephesus, som står för *Evaluation of European Union/European Economic Area public health surveillance systems* (utvärdering av EU:s/EES folkhälsoövervakningssystem), utvärderar 52 sjukdomsövervakningssystem i 30 länder. Utöver standardövervakning ingår i projektet även ECDC-finansierade laboratorietjänster, rutinmässig molekylär/geometrisk typning och händelseövervakning av smittsamma sjukdomar.

År 2018 ingick i ECDC:s interaktiva onlinebaserade övervakningsatlas över smittsamma sjukdomar (Surveillance Atlas of Infectious Diseases) data om 56 sjukdomar och sjukdomsrelaterade ämnen. Användarna kan välja enskilda datauppsättningar och skapa anpassade sjukdomskartor. Under 2018 lades data till om konsumtionen av antimikrobiella medel, vilket ger en mycket tydlig – och mycket visuell – fingervisning om vikten av att använda antibiotika med försiktighet.

ECDC:s experter hjälpte till med utarbetandet av genomförandeakten för beslut nr 1082/2013/EU om gränsöverskridande hot mot människors hälsa genom att tillhandahålla falldefinitioner för sjukdomar

såsom neuroborellios, denguefeber, chikungunya och zikafeber.

Helgenomsekvensering håller snabbt på att förändra sättet på vilket vi utför sjukdomsövervakning och datainsamling. År 2018 nådde centrumet en överenskommelse med medlemsstaterna om hur man analyserar och lagrar helgenomsekvenseringsdata för patogener i hela Europa.

Epidemiologisk omvärldsbevakning

Under 2018 upptäcktes 377 sjukdomshändelser genom epidemiologisk omvärldsbevakning. En ”händelse” kan vara ett större utbrott, såsom ebola i Västafrika, eller en relativt liten ansamling av fall av legionärssjuka på ett kryssnings skepp i Europa. Flera europeiska utbrott skulle aldrig ha upptäckts om det inte hade funnits nyskapande strategier: ECDC:s användning av tekniker för sociala medier och crowdsourcing kan upptäcka utbrottsindikatorer som annars skulle passera obemärkta förbi. Vi övervakar också massevenemang med en liknande strategi.

Övervakningsrapporter sprids genom vår webbplats, men ett ökande antal användare har installerat ECDC:s app Threat Report för mobila enheter och har redan laddat ned över 25 000 dokument sedan den släpptes.

Överst: Interiören i den nya ECDC-byggnaden
Längst ned till vänster: Sammanträde med ECDC:s rådgivande grupp
Längst ned till höger: Den nya byggnaden har både formella och informella mötesplatser

Beredskap

Beredskap är en hörnsten för folkhälsan. ECDC hjälper EU:s medlemsstater att införa och justera reaktionsmekanismer för att förhindra, reagera på och återhämta sig från folkhälsohot, och skyddar därmed Europas folkhälsa på området smittsamma sjukdomar.

Under 2018 hjälpte ett team från ECDC Rumänien att utarbeta en nationell beredskapsplan för hot mot människors hälsa. ECDC tillhandahöll även tekniskt stöd till Europeiska kommissionen för ett antal åtgärder som var kopplade till genomförandet av artikel 4 i beslut nr 1082/2013/EU om allvarliga gränsöverskridande hot mot människors hälsa.

Beredskap på en mer konkret nivå uppvisades genom att Hepsa, ECDC:s självutvärderingsverktyg för beredskap inför hot mot människors hälsa (Health Emergency Preparedness Self-Assessment) släpptes. Detta verktyg gör det möjligt för länder att utföra en revision av sin beredskap för nödsituationer.

Bland andra aktiviteter kan noteras en samhällsberedskapsrapport, en kurs om medvetenhet om biorisker och en endagssimuleringsövning. Centrumet offentliggjorde även ett vägledningsdokument om hur man sluter sig till rekommendationer rörande bästa praxis från övningar, granskningar och utvärderingar.

Reaktion

Riskbedömningar förlitar sig starkt på kvaliteten hos de sjukdomsdata som centrumet erhållit och de experter som analyserar dem.

För att säkerställa kvaliteten anlitar ECDC specialister på smittsamma sjukdomar från drabbade medlemsstater när man sammanställer sina snabbriskbedömningar. Att anlita externa experter var tidigare ett ganska komplicerat förfarande, men efter en fördjupad granskning lyckades centrumet förenkla sina

förfaranden för externa sjukdomsexperter från medlemsstaterna. En stor del av centrumets 35 snabbriskbedömningar och 16 epidemiologiska uppdateringar som producerades under 2018 drog redan nytta av det uppdaterade förfarandet.

På den tekniska fronten släppte centrumet en omarbetad och mycket förbättrad version av EWRS (systemet för tidig varning och reaktion) i september 2018.

Fältinterventioner utanför Europa sker om situationen kräver detta. Under 2018 åkte en av våra experter på ett insatsuppdrag till Demokratiska republiken Kongo för att stödja övervakningsåtgärder som samordnades av generaldirektoratet för europeiskt civilskydd och humanitära biståndsåtgärder.

Vetenskaplig rådgivning

Vetenskaplig rådgivning omfattar alla folkhälsoområden. I enlighet med ECDC:s policy om öppen åtkomst tillhandahålls forskningspublikationerna gratis via centrumets webbplats.

Under 2018 mottog ECDC 31 begäranden om råd från Europeiska kommissionen och Europaparlamentet. Över 200 vetenskapliga dokument offentliggjordes på ECDC:s webbplats, inklusive 5 större vägledningsdokument om folkhälsa, och ytterligare 86 vetenskapliga artiklar författade av ECDC:s forskare publicerades i expertgranskade tidskrifter såsom *Eurosurveillance*.

Eurosurveillance, ECDC:s vetenskapliga tidskrift, rankades på femte plats bland tidskrifter i ämnet smittsamma sjukdomar och hade en påverkansfaktor på 7,1 under 2018.

I november besöktes Escaide, ECDC:s vetenskapliga flaggskepps-konferens, av 600 deltagare från 50 länder.

Mikrobiologi

Mikrobiologi är ett av de områden som har fått mycket uppmärksamhet under 2018, huvudsakligen på grund av de snabba framsteg som gjorts inom DNA-sekvensering och som gör det möjligt för forskare att jämföra sekvenser av patogener och upptäcka utbrott kopplade till samma källa. Som en följd av detta reviderade ECDC sin färdplan för molekylär typning. Färdplanen undersöker nu den inverkan molekylär typning kommer att ha på sjukdomsövervakning i Europa.

Molekylär typning skapar enorma mängder data och kräver avancerade dataresurser. ECDC:s mikrobiologer föreslog en gemensam europeisk plattform för sekvensbaserad databehandling och analys. När denna införs kommer den att utgöra ett paradigmskifte inom sjukdomsövervakningen, i synnerhet med avseende på europeiska utredningar om sjukdomsutbrott i flera länder.

Ett annat område som vår mikrobiologigrupp tittar på är laboratoriekapacitet och kvalitetskontroll. ECDC bedömer regelbundet kvaliteten på laboratorier i hela Europa genom externa kvalitetsbedömningar. ECDC:s EULabCap-metod erbjuder en uppsättning finjusterade verktyg som används för att bedöma laboratoriers kvalitet och effektivitet. I den senaste EULabCap-rapporten visade resultatindexet uppmuntrande nog 7,5 poäng av 10 och ”goda till höga kapacitetsnivåer”, såväl som en krympande kapacitetsklyfta mellan länderna.

All verksamhet på detta område bygger på ECDC:s strategi för extern kvalitetsbedömning av offentliga mikrobiologilaboratorier, *Strategy for the external quality assessment of public health microbiology laboratories*. Denna strategi uppdateras ständigt på grund av den snabba utvecklingen på området. Den senaste versionen av strategin offentliggjordes i juni 2018.

Till vänster: CTTGACCACC... Utskrift av DNA-sekvens

Kontakten med yrkesverksamma på folkhälsoområdet i Europa

Folkhälsoutbildning

ECDC:s utbildningsprogram förbereder fältepidemiologer (Epiet) och mikrobiologer (Euphem) för att kunna gripa in vid utbrott över gränserna och andra hot mot folkhälsan. De skapar förbindelser mellan många europeiska folkhälsoorganisationer på yrkesnivå men även på personlig nivå.

Under 2018 utexaminerades 37 deltagare från programmet, och ytterligare 434 deltagare gick kurser inom ramen för ECDC:s verksamhet för kontinuerlig yrkesmässig utveckling. En del kurser kräver att deltagarna är fysiskt närvarande, men kurserna vid ECDC:s virtuella akademi (EVA) kan genomföras online. År 2018 släpptes fyra nya onlinekurser och andra uppdaterades.

Huvudbetoningen i ECDC:s utbildningsprogram ligger på centrumets egna kurser och seminarier, men centrumet tillser även utbildningsverksamheten inom den europeiska folkhälsosektorn: en undersökning som genomfördes bland medlemmarna i sammanslutningen Association of Schools of Public Health in the European Region visade att de utbildningar som erbjuds på området förebyggande och kontroll av smittsamma sjukdomar håller på att bli alltmer omfattande.

Internationella relationer och landsstöd.

ECDC upprätthåller ett vidsträckt yrkesnätverk. Förbindelserna mellan WHO:s regionala kontor för

Europa och ECDC har traditionellt varit starka. Under 2018 utökades det gemensamma varumärkesarbetet till alla gemensamma ECDC–WHO Europe-produkter (rapporter, pressmeddelanden och presentationer). Under 2018 stod ECDC värd för officiella besök från det kinesiska centrumet för kontroll och förebyggande av sjukdomar och de afrikanska centrumen för kontroll och förebyggande av sjukdomar.

Ett annat fokus för verksamheten är föranslutningsländerna. När ECDC använde en anpassad EULabCap-metod för kapacitetskontroller visade resultaten ett tydligt behov av ytterligare laboratoriekapacitet i denna grupp länder.

ECDC spelade en avgörande roll vid utarbetandet av en handlingsplan för Ukraina, ett EU-grannskapsland. Centrumet hjälpte även Nordmakedonien att utarbeta en landsplan för uppföljning av de bedömningar som redan utförts 2015 och 2016.

Inom ramen för ECDC:s landsstödsmechanism anordnades utbildningskurser om vaccinationsacceptans, infektionskontroll och patientsäkerhet, och utarbetandet av nationella beredskapsplaner stöddes. På begäran av Europeiska kommissionen bedömde ECDC systemen för övervakning av smittsamma sjukdomar i Kosovo*.

*Högst upp till vänster: Sally Claire Davies, chefsrådgivare (Chief Medical Officer) för den engelska hälsosektorn, vid 2018 års Escaide-konferens i Valletta, Malta
Längst ned till vänster: Diskussion om de senaste siffrorna för hepatit B*

** Denna beteckning påverkar inte ståndpunkter om Kosovos status och är i överensstämmelse med FN:s säkerhetsråds resolution 1244 (1999) och med Internationella domstolens utlåtande om Kosovos självständighetsförklaring.*

Folkhälsokommunikation

Många av våra kommunikationsaktiviteter är inriktade på yrkesverksamma inom folkhälsoområdet i Europa, huvudsakligen folkhälsoexperter, forskare och journalister. Under 2018 släppte centrumet 214 publikationer för denna målgrupp i en välavvägd blandning av djupgående forskningsrapporter och snabbriks-/bevisbedömningar. Centrumet har även flera Twitterkonton med ett växande antal följare (en ökning med 19 procent under 2018) varav många inte ingår i gruppen yrkesverksamma på folkhälsoområdet.

Under årets gång 2018 fortsatte antimikrobiell resistens, West Nile-feber, mässling och ebola att vara av stort intresse, och detta avspeglades i många av våra publikationer. Centrumets hälsokampanjer – som

riktar sig till allmänheten – genomfördes i samband med informationsdagar för allmänheten: ECDC utarbetade kommunikationsmaterial för Europeiska antibiotikadagen, Världstuberkulosdagen, Europeiska immuniseringsveckan och Världsaidsdagen.

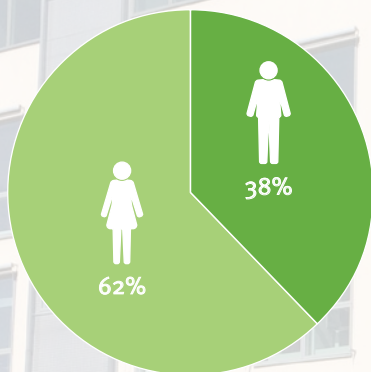
Till vänster: Utöver sin reguljära samling har ECDC:s bibliotek ett komplett arkiv med ECDC:s rapporter

Till höger: Sektorsövergripande möte inför Världshepatitdagen

ECDC i siffror

Könsbalans vid ECDC

Budgeten för 2018

ECDC:s personal per hemland

Per den 31 december 2018 hade ECDC sammanlagt 267 ordinarie anställda.

Europeiskt centrum för förebyggande och kontroll av sjukdomar (ECDC)

Gustav III:s boulevard 40
169 73, Solna, Sverige

Tfn +46 (0)8 58 60 10 00
Fax +46 (0)8 58 60 10 01
www.ecdc.europa.eu

Ett organ inom Europeiska unionen
www.europa.eu

Prenumerera på våra publikationer
www.ecdc.europa.eu/en/publications

Kontakta oss
publications@ecdc.europa.eu

 Följ oss på Twitter
[@ECDC_EU](https://twitter.com/ECDC_EU)

 Gilla vår Facebooksida
www.facebook.com/ECDC.EU

Publications Office